

Wstęp	19
I. System ochrony pracy i jego instytucje	
1. Zakładowy system ochrony pracy	21
1.1. Służba bezpieczeństwa i higieny pracy	21
1.1.1. Rys historyczny	21
1.1.2. Organizacja służby bhp	23
1.1.3. Zadania służby bhp	24
1.1.4. Uprawnienia służby bhp	27
1.2. Społeczna inspekcja pracy (SIP)	27
1.2.1. Struktura SIP w zakładzie pracy	28
1.2.2. Podstawowe prawa i obowiązki społecznych inspektorów pracy	28
1.3. Związki zawodowe	30
1.4. Komisja bezpieczeństwa i higieny pracy	32
2. Nadzór nad warunkami pracy	33
2.1. Państwowa Inspekcja Pracy (PIP)	33
2.2. Państwowa Inspekcja Sanitarna (PIS)	37
2.3. Państwowa Straż Pożarna (PSP)	39
2.4. Urząd Dozoru Technicznego (UDT)	42
2.5. Inspekcja Ochrony Środowiska (IOŚ)	43
2.6. Administracja architektoniczno-budowlana i nadzór budowlany	45
2.7. Nadzór górniczy	46
2.8. Inspekcja Handlowa (IH)	47
Literatura do części I	47
II. Prawo pracy – wybrane regulacje prawne	
3. Źródła prawa pracy	48
3.1. Międzynarodowe źródła prawa pracy	48
3.1.1. Dyrektywy UE	49
3.1.2. Konwencje MOP	51
3.1.3. Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady UE	52

3.2. Krajowe źródła prawa pracy	52
3.3. Zasady prawa pracy	53
4. Obowiązki uczestników procesu pracy w zakresie bhp	54
4.1. Obowiązki pracodawcy	54
4.2. Obowiązki osób kierujących pracownikami	56
4.3. Obowiązki i uprawnienia pracowników	56
5. Czas pracy	58
5.1. Normy i ogólny wymiar czasu pracy. Systemy czasu pracy	58
5.2. Rozkład czasu pracy	59
5.3. Okresy odpoczynku	60
5.4. Praca w godzinach nadliczbowych	60
5.5. Praca w porze nocnej oraz w niedziele i święta	61
6. Ochrona pracy kobiet	63
6.1. Uwagi ogólne	63
6.2. Prace wzbronione dla kobiet w ciąży i kobiet karmiących dziecko piersią	63
7. Uprawnienia pracowników związane z rodzicielstwem	64
7.1. Uprawnienia kobiet i obojga rodziców	65
7.2. Uprawnienia pracownika-ojca	67
8. Zatrudnianie młodocianych	68
8.1. Zasady zatrudniania młodocianych	68
8.2. Ochrona pracy młodocianych	69
9. Zatrudnianie osób niepełnosprawnych	71
9.1. Uwagi ogólne	71
9.2. Obowiązki pracodawców w związku z zatrudnianiem osób niepełnosprawnych	72
9.3. Dodatkowe uprawnienia osób niepełnosprawnych	72
10. Odpowiedzialność za wykroczenia przeciwko prawom pracownika ...	73
<i>Literatura do części II</i>	<i>75</i>

III. Środowisko, obiekty budowlane i pomieszczenia pracy

11. Ochrona środowiska	76
11.1. Przeciwdziałanie zanieczyszczeniom	77
11.1.1. <i>Zasady ogólne</i>	77
11.1.2. <i>Instalacje i urządzenia</i>	77
11.1.3. <i>Substancje i produkty</i>	77
11.2. Pozwolenia na wprowadzanie do środowiska substancji lub energii	78
11.3. Poważne awarie	78
11.3.1. <i>Przepisy ogólne</i>	78
11.3.2. <i>Przeciwdziałanie poważnej awarii przemysłowej</i>	79
12. Obiekty budowlane, pomieszczenia pracy, stanowiska pracy	80
12.1. Przepisy ogólne i dokumentacja projektowa	80
12.2. Oddawanie do użytku obiektów budowlanych	82
12.3. Utrzymanie obiektów budowlanych	83
12.4. Pomieszczenie pracy	84
12.4.1. <i>Przestrzeń robocza</i>	84
12.4.2. <i>Oświetlenie</i>	84
12.4.3. <i>Ogrzewanie i wentylacja</i>	85
12.4.4. <i>Dojście do stanowiska pracy</i>	86
12.4.5. <i>Organizacja stanowisk pracy</i>	86
12.5. Pomieszczenia higienicznosanitarne	87
12.5.1. <i>Szatnie</i>	88
12.5.2. <i>Umywalnie i pomieszczenia z natryskami</i>	88
12.5.3. <i>Pomieszczenia do wypoczynku</i>	89
12.5.4. <i>Ustępy</i>	89
12.5.5. <i>Jadalnie</i>	89
12.5.6. <i>Pomieszczenia do prania, odkażania, suszenia i odpylania odzieży i obuwia roboczego oraz środków ochrony indywidualnej</i>	90
12.5.7. <i>Pomieszczenia do ogrzewania się pracowników</i>	90
13. Ochrona przeciwpożarowa, przeciwybuchowa i odgromowa	91
13.1. Przeciwpożarowe wymagania budowlane	91
13.1.1. <i>Podział budynków</i>	91
13.1.2. <i>Strefy pożarowe i oddzielenia przeciwpożarowe</i>	92

13.1.3. Drogi ewakuacyjne	93
13.1.4. Drogi pożarowe	98
13.1.5. Przeciwożarowe zaopatrzenie w wodę	99
13.2. Ochrona przeciwpożarowa budynków i innych obiektów budowlanych	100
13.2.1. Obowiązki w zakresie ochrony przeciwpożarowej	100
13.2.2. Czynności zabronione	102
13.2.3. Gaśnice i środki gaśnicze	107
13.2.4. Urządzenia i instalacje przeciwpożarowe	115
13.2.5. Instalacja wodociągowa przeciwpożarowa	117
13.3. Prace niebezpieczne pod względem pożarowym	118
13.4. Materiały niebezpieczne pożarowo	119
13.5. Instrukcja bezpieczeństwa pożarowego	120
13.6. Zagrożenie wybuchem	121
13.7. Ochrona odgromowa budynków	124
Literatura do części III	125

IV. Maszyny i inne urządzenia techniczne

14. Wymagania bhp dla maszyn i innych urządzeń technicznych	126
14.1. Informacje podstawowe	126
14.2. Szczegółowe zasady stosowania znaków i sygnałów bezpieczeństwa	128
14.2.1. Przepisy ogólne	128
14.2.2. Znaki bezpieczeństwa	128
14.2.3. Oznaczanie przeszkód, niebezpiecznych miejsc i dróg	128
14.2.4. Sygnały świetlne	129
14.2.5. Sygnały dźwiękowe	129
14.2.6. Komunikaty słowne	129
14.2.7. Sygnały ręczne	130
14.3. Minimalne wymagania dotyczące bezpieczeństwa i higieny pracy przy użytkowaniu maszyn	132
14.3.1. Wymagania dotyczące użytkowania maszyn	133
14.3.2. Minimalne wymagania dotyczące maszyn	136
14.3.3. Kontrola maszyn	138
14.3.4. Współdziałanie pracodawcy z pracownikami w celu zapewnienia bez- pieczeństwa przy użytkowaniu maszyn	138

14.4. Bezpieczeństwo i higiena pracy przy obsłudze niektórych maszyn i urządzeń	139
14.4.1. Stanowiska pracy wyposażone w monitory ekranowe	139
14.4.2. Obrabiarki do drewna	144
14.4.3. Obrabiarki do metali	148
14.4.4. Obróbka tworzyw sztucznych	151
14.4.5. Stanowiska spawalnicze	154
14.4.6. Maszyny do robót ziemnych, budowlanych i drogowych	157
14.4.7. Wózki jezdniowe	159
14.4.8. Urządzenia energetyczne	169
15. Urządzenia techniczne – warunki techniczne dozoru technicznego	177
15.1. Informacje podstawowe	177
15.2. Rodzaje urządzeń podlegających dozorowi technicznemu	179
15.3. Eksploatacja niektórych urządzeń podlegających dozorowi technicznemu	181
15.3.1. Urządzenia ciśnieniowe	181
15.3.2. Urządzenia transportu bliskiego	183
15.4. Bezpieczna eksploatacja urządzeń technicznych na przykładzie suwnic i ciągników	184
15.4.1. Ogólne wymagania bezpieczeństwa	184
15.4.2. Czynności eksploatacyjne obsługującego	184
16. Systemy oceny zgodności	188
16.1. Informacje podstawowe	189
16.2. Maszyny	190
16.2.1. Informacje podstawowe	190
16.2.2. Stanowisko operatora	192
16.2.3. Układy sterowania	192
16.2.4. Wyposażenie maszyny	195
16.2.5. Osłony i urządzenia ochronne	196
16.2.6. Eliminowanie zagrożeń	198
16.2.7. Informacje i ostrzeżenia. Oznakowanie	200
16.2.8. Instrukcja	201
16.2.9. Osprzęt maszyny	203
16.3. Dźwigi i ich elementy bezpieczeństwa	204

16.4. Urządzenia ciśnieniowe i zespoły urządzeń ciśnieniowych	205
16.5. Urządzenia spalające paliwa gazowe	207
16.6. Urządzenia i systemy ochronne w przestrzeniach zagrożonych wybuchem	209
16.7. Sprzęt elektryczny	212
<i>Literatura do części IV</i>	<i>214</i>

V. Zagrożenia środowiska pracy

17. Czynniki występujące w procesach pracy	214
17.1. Źródła i potencjalne konsekwencje zagrożeń	215
17.2. Przykłady niebezpiecznych zdarzeń	218
18. Charakterystyka niektórych czynników szkodliwych i uciążliwych	221
18.1. Hałas i hałas ultradźwiękowy	221
18.1.1. <i>Informacje podstawowe</i>	<i>221</i>
18.1.2. <i>Skutki oddziaływania hałasu na organizm człowieka</i>	<i>222</i>
18.1.3. <i>Obowiązki przy wystąpieniu i ocena ryzyka zawodowego</i>	<i>224</i>
18.1.4. <i>Środki przeciwdziałania hałasowi</i>	<i>225</i>
18.1.5. <i>Badania i pomiary</i>	<i>227</i>
18.2. Drgania mechaniczne	228
18.2.1. <i>Informacje podstawowe</i>	<i>228</i>
18.2.2. <i>Źródła drgań</i>	<i>229</i>
18.2.3. <i>Wpływ drgań na organizm człowieka</i>	<i>230</i>
18.2.4. <i>Obowiązki przy wystąpieniu i ocena ryzyka zawodowego</i>	<i>231</i>
18.2.5. <i>Środki przeciwdziałania drganiom mechanicznym</i>	<i>232</i>
18.2.6. <i>Badania i pomiary</i>	<i>233</i>
18.3. Mikroklimat	234
18.3.1. <i>Informacje podstawowe</i>	<i>234</i>
18.3.2. <i>Mikroklimat gorący</i>	<i>234</i>
18.3.3. <i>Mikroklimat zimny</i>	<i>235</i>
18.3.4. <i>Badania i pomiary</i>	<i>237</i>
18.4. Promieniowanie optyczne	237
18.4.1. <i>Informacje ogólne</i>	<i>237</i>
18.4.2. <i>Obowiązki przy wystąpieniu i ocena ryzyka zawodowego</i>	<i>239</i>
18.4.3. <i>Skutki oddziaływania promieniowania optycznego na organizm ludzki</i>	<i>240</i>
18.4.4. <i>Środki przeciwdziałania promieniowaniu optycznemu</i>	<i>242</i>

18.4.5. <i>Pomiary i badania</i>	245
18.5. <i>Pola i promieniowanie elektromagnetyczne</i>	245
18.5.1. <i>Informacje podstawowe</i>	246
18.5.2. <i>Oddziaływanie pola-EM w przestrzeni pracy</i>	247
18.5.3. <i>Obowiązki przy wystąpieniu</i>	249
18.5.4. <i>Środki przeciwdziałania</i>	251
18.5.5. <i>Badania i pomiary</i>	252
18.6. <i>Prąd elektryczny</i>	253
18.6.1. <i>Informacje podstawowe</i>	253
18.6.2. <i>Zagrożenia porażeniowe</i>	254
18.6.3. <i>Środki ochrony przeciwporażeniowej</i>	254
18.7. <i>Promieniowanie jonizujące</i>	256
18.7.1. <i>Informacje ogólne</i>	256
18.7.2. <i>Wymagania dla pracowni i urzędzeń</i>	258
18.7.3. <i>Kwalifikacje pracowników</i>	259
18.7.4. <i>Środki ochrony przed promieniowaniem jonizującym</i>	259
18.8. <i>Czynniki chemiczne</i>	260
18.8.1. <i>Informacje podstawowe</i>	260
18.8.2. <i>Karta charakterystyki substancji (mieszaniny) chemicznej</i>	262
18.8.3. <i>Obowiązki przy występowaniu i ocena ryzyka zawodowego</i>	262
18.8.4. <i>Środki chroniące przed czynnikami chemicznymi</i>	263
18.8.5. <i>Substancje chemiczne, ich mieszaniny, czynniki lub procesy technologiczne o działaniu rakotwórczym lub mutagennym</i>	266
18.8.6. <i>Badania i pomiary</i>	267
18.9. <i>Pyły</i>	268
18.9.1. <i>Informacje ogólne</i>	268
18.9.2. <i>Oddziaływanie pyłów na organizm człowieka</i>	268
18.9.3. <i>Badania i pomiary</i>	269
18.10. <i>Czynniki biologiczne</i>	270
18.10.1. <i>Informacje podstawowe</i>	270
18.10.2. <i>Obowiązki przy występowaniu i ocena ryzyka zawodowego</i>	271
18.10.3. <i>Dodatkowa ochrona pracowników</i>	272
18.11. <i>Czynniki psychofizyczne</i>	273
18.11.1. <i>Informacje podstawowe</i>	273
18.11.2. <i>Zdrowotne skutki stresu</i>	275

18.11.3. Zwalczanie stresu związanego z pracą	276
18.11.4. Niektóre stresory	276
Literatura do części V	277

VI. Procesy pracy stwarzające szczególne zagrożenie dla zdrowia i życia

19. Prace szczególnie niebezpieczne	278
19.1. Przepisy ogólne	278
19.2. Prace szczególnie niebezpieczne wynikające z rozporządzenia w sprawie ogólnych przepisów bhp	279
19.2.1. Roboty budowlane, rozbiórkowe, remontowe i montażowe prowadzone bez wstrzymania ruchu zakładu pracy lub jego części	279
19.2.2. Prace w zbiornikach, kanałach, wnętrzach urządzeń technicznych i w innych niebezpiecznych przestrzeniach zamkniętych (prace w zbiornikach)	280
19.2.3. Prace przy użyciu materiałów niebezpiecznych	281
19.2.4. Prace na wysokości	284
19.3. Prace niebezpieczne określone w innych aktach prawnych	286
20. Transport wewnętrzny i magazynowanie	293
20.1. Informacje podstawowe	293
20.2. Drogi transportowe	294
20.3. Ładunek	296
20.3.1. Przemieszczanie jednostek ładunkowych	296
20.3.2. Zabezpieczanie ładunków w czasie transportu	297
20.3.3. Znakowanie opakowań	297
20.4. Transport ręczny	299
20.4.1. Informacje podstawowe	299
20.4.2. Obowiązki pracodawcy dotyczące organizacji ręcznych prac transportowych	299
20.4.3. Zasady ogólne organizacji ręcznych prac transportowych	301
20.4.4. Ręczne przemieszczanie przedmiotu przez jednego pracownika	302
20.4.5. Zespołowe ręczne przemieszczanie przedmiotów	303
20.4.6. Przemieszczanie ładunków za pomocą poruszanych ręcznie wózków oraz taczek	304
20.4.7. Przemieszczanie ładunków przy użyciu ręcznie napędzanych dźwignic	305

20.4.8. Dopuszczalne granice wykonywania ręcznych prac transportowych dla kobiet w ciąży i kobiet karmiących dziecko piersią oraz młodocianych	306
20.4.9. Przemieszczanie materiałów szkodliwych i niebezpiecznych	309
20.5. Transport mechaniczny	310
20.5.1. Wózki jezdniowe	310
20.5.2. Suwnice i ciągniki	313
20.5.3. Transport samochodowy	334
20.6. Magazynowanie	346
20.6.1. Informacje podstawowe	346
20.6.2. Składowanie materiałów na regałach	347
20.6.3. Składowanie materiałów w stosach	348
20.6.4. Składowanie materiałów sypkich	348
20.6.5. Magazynowanie butli z gazami technicznymi	349
20.6.6. Magazynowanie substancji niebezpiecznych i ich mieszanin	350
Literatura do części VI	351

VII. Wypadki przy pracy i choroby zawodowe oraz sytuacje awaryjne

21. Wypadki przy pracy i choroby zawodowe	352
21.1. Definicje wypadków	353
21.2. Charakterystyczne cechy wypadków	355
21.2.1. Nagłość zdarzenia	355
21.2.2. Przyczyna zewnętrzna zdarzenia	355
21.2.3. Uraz lub śmierć	356
21.2.4. Związek z pracą	356
21.3. Postępowanie w razie wypadku przy pracy	358
21.3.1. Działania eliminujące lub ograniczające zagrożenie	358
21.3.2. Zasady udzielania pomocy poszkodowanym	359
21.3.3. Powiadomienie okręgowego inspektora pracy i prokuratora	359
21.3.4. Ustalanie okoliczności i przyczyn wypadku przy pracy	360
21.3.5. Wypadek na terenie innego zakładu	366
21.3.6. Odmowa zbadania wypadku	367
21.3.7. Rejestr wypadków oraz statystyczna karta wypadku	368
21.3.8. Wnioski powypadkowe	368
21.3.9. Wypadki niepracownicze	369
21.4. Analiza wypadków	369

21.5. Badanie wypadków i zdarzeń potencjalnie wypadkowych	373
21.5.1. Modele zdarzeń wypadkowych. Metody badania wypadków	373
21.5.2. Etapy badania wypadków	375
21.6. Koszty wypadków przy pracy	377
21.6.1. Koszty bezpieczeństwa i higieny pracy	379
21.6.2. Korzyści zarządzania bezpieczeństwem dla zakładu pracy	380
21.6.3. Wyznaczanie kosztów wypadków. Koszt społeczny wypadku	381
21.7. Postępowanie w sprawie chorób zawodowych	383
21.7.1. Związek choroby z warunkami pracy	383
21.7.2. Postępowanie dotyczące chorób zawodowych	384
21.7.3. Obowiązki pracodawcy związane z chorobami zawodowymi	387
21.8. Analiza chorób zawodowych	388
21.9. Badanie chorób zawodowych i innych chorób związanych z warunkami środowiska pracy	389
21.10. Koszty chorób zawodowych	391
21.11. Świadczenia z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych	391
21.11.1. Rodzaje świadczeń	391
21.11.2. Pozbawienie poszkodowanego prawa do świadczeń z tytułu wypadku przy pracy	392
21.11.3. Świadczenia na podstawie prawa cywilnego	394
21.12. Zróżnicowana składka wypadkowa dla pracodawców	395
21.12.1. Kategorie ryzyka dla płatników składek	395
21.12.2. Kategorie ryzyka dla grup działalności	397
21.13. Wypadki w drodze do pracy lub z pracy	398
22. Pierwsza pomoc w nagłych wypadkach	400
22.1. Organizacja akcji ratunkowej	400
22.1.1. Wezwanie pomocy	400
22.1.2. Bezpieczeństwo akcji ratunkowej	401
22.1.3. Apteczka pierwszej pomocy	402
22.1.4. Wsparcie psychologiczne	402
22.2. Kolejność czynności ratunkowych	403
22.2.1. Ocena przytomności	404
22.2.2. Udrożnienie górnych dróg oddechowych	404
22.2.3. Ocena oddechu	405
22.2.4. RKO (resuscytacja krążeniowo-oddechowa)	405

22.3. Pozycje ułożeniowe	406
22.3.1. Pozycja bezpieczna	406
22.3.2. Pozycja na wznak	407
22.3.3. Ułożenie na wznak z poduszką pod kolanami	407
22.3.4. Ułożenie przeciwwstrząsowe	408
22.3.5. Ułożenie z uniesionym tułowiem	409
22.3.6. Ułożenie półsiedzące	409
22.4. Pierwsza pomoc w określonych przypadkach	410
22.4.1. Krwotok	410
22.4.2. Krwotok z tętnicy szyjnej	410
22.4.3. Omdlenie	410
22.4.4. Zakrztuszenie	411
22.4.5. Udar mózgu	412
22.4.6. Cukrzyca	413
22.4.7. Uraz kręgosłupa	414
22.4.8. Oparzenie termiczne	414
22.4.9. Porażenie prądem elektrycznym	415
22.4.10. Zawał mięśnia sercowego	415
22.5. Psychologia akcji ratunkowej	415
23. Postępowanie w sytuacji zagrożenia pożarowego	416
23.1. Podstawowe pojęcia	416
23.2. Rodzaje i przyczyny pożarów	417
23.3. Podręczny sprzęt gaśniczy	418
23.3.1. Koc gaśniczy	419
23.3.2. Hydrant wewnętrzny	419
23.3.3. Gaśnice	419
23.4. Zasady gaszenia pożarów za pomocą gaśnic	420
23.5. Oznakowanie przeciwpożarowe i ewakuacyjne	424
23.6. Zasady ewakuacji	425
<i>Literatura do części VII</i>	425
VIII. Ergonomia w kształtowaniu warunków pracy	
24. Przedmiot i zakres badań ergonomii	426

25. Czynniki ergonomiczne w projektowaniu	431
25.1. Wybrane zasady i zalecenia ergonomiczne w projektowaniu maszyn i urządzeń	431
25.1.1. Struktura przestrzenna stanowiska pracy	431
25.1.2. Urządzenia sterownicze	435
25.1.3. Urządzenia wskaźnikowe (sygnalizacyjne)	440
25.2. Zalecenia ergonomiczne i wymagania bezpieczeństwa w projektowaniu procesów technologicznych i obiektów	448
26. Czynniki ergonomiczne w organizacji pracy	455
26.1. Metody badania procesu i stanowiska pracy	455
26.2. Kompleksowa ocena warunków pracy	460
26.3. Aktywność ruchowa podczas pracy	475
26.4. Rytm pracy	479
27. Ergonomiczna ocena maszyn, urządzeń i warunków pracy	480
27.1. Ocena układów ergonomicznych	480
27.2. Ocena warunków pracy	482
28. Usprawnianie warunków pracy	484
28.1. Metody i techniki organizatorskie usprawniania pracy	484
28.2. Rola środków ochronnych w usprawnianiu warunków pracy	485
29. Przydatność ergonomicznych zasad metodologicznych do badania ryzyka wypadkowego w pracy	486
<i>Literatura do części VIII</i>	489

IX. Profilaktyka

30. Profilaktyczna ochrona zdrowia	490
30.1. Czynniki szkodliwe dla zdrowia	490
30.2. Służba medycyny pracy	491
30.3. Badania i orzeczenia lekarskie	493
30.4. Profilaktyczne posiłki i napoje	495
31. Szkolenia z zakresu bhp	496
31.1. Przepisy ogólne	496

31.2. Zakres szkolenia	497
31.3. Organizatorzy szkoleń	497
31.4. Warunki i rodzaje szkolenia	499
31.5. Przebieg szkolenia wstępnego	501
31.6. Metody prowadzenia instruktażu stanowiskowego	502
31.7. Dokumentowanie szkolenia wstępnego	502
31.8. Szkolenie okresowe	503
31.9. Metody szkolenia w dziedzinie bhp	505
32. Ryzyko zawodowe – jego analiza i ocena	507
32.1. Ocena ryzyka	507
32.1.1. Cele oceny ryzyka	507
32.1.2. Kiedy wykonywać ocenę ryzyka zawodowego	509
32.1.3. Wymagania gwarantujące poprawną ocenę ryzyka	510
32.1.4. Algorytm oceny ryzyka zawodowego	514
32.2. Dokumentowanie oceny ryzyka	526
32.3. Informowanie o ryzyku zawodowym	528
32.4. Metody badania zagrożeń i szacowania ryzyka	529
32.4.1. Matryce ryzyka	530
32.4.2. Wskaźniki ryzyka	532
32.4.3. Grafy ryzyka	533
32.4.4. Inne metody oceny ryzyka zawodowego	534
32.4.5. Wybór metody oceny ryzyka zawodowego	535
32.5. Omówienie niektórych metod oceny ryzyka	536
32.5.1. Wskaźnik Ryzyka RISK SCORE	536
32.5.2. Metoda pięciu kroków – FIVE STEPS	538
32.5.3. Matryca ryzyka (wg normy PN-N-18002)	540
32.5.4. Ocena ryzyka zawodowego dla czynników mierzalnych	543
33. Wdrażanie i integracja systemów zarządzania	546
33.1. Wiadomości wstępne	546
33.2. System zarządzania jakością	547
33.3. System zarządzania środowiskowego	549
33.4. System zarządzania bezpieczeństwem i higieną pracy	551
33.4.1. Informacje podstawowe	551

33.4.2. Przegląd wstępny	555
33.4.3. Określenie polityki BHP	555
33.4.4. Planowanie	556
33.4.5. Sterowanie działaniami związanymi ze znaczącymi zagrożeniami	557
33.4.6. Sprawdzanie oraz działania korygujące i zapobiegawcze	557
33.4.7. Przegląd wykonywany przez kierownictwo i ciągłe doskonalenie	558
33.5. Norma ISO 45001 – nowe spojrzenie na systemy zarządzania bhp	559
33.6. Sposoby integracji systemów zarządzania	560
33.7. Korzyści wynikające z integracji systemów zarządzania	565
34. Kultura bezpieczeństwa i higieny pracy	565
34.1. Podstawowe definicje i określenia	565
34.2. Badanie poziomu kultury bezpieczeństwa i higieny pracy	566
34.2.1. Informacje podstawowe	566
34.2.2. Zasady prowadzenia badania	568
34.2.3. Wybrane narzędzia pomiaru kultury bezpieczeństwa	570
34.3. Uwagi końcowe	572
35. Ocena zgodności i normalizacja	573
35.1. Systemy oceny zgodności	573
35.1.1. Informacje podstawowe	573
35.1.2. Zasady funkcjonowania oceny zgodności	574
35.1.3. System kontroli wyrobów	576
35.1.4. System nadzoru rynku	576
35.1.5. Oznakowanie CE	577
35.2. Normalizacja	578
35.2.1. Informacje podstawowe	578
35.2.2. Polskie Normy i inne dokumenty normalizacyjne	578
35.2.3. Znak zgodności z Polską Normą	578
36. Nowoczesne rozwiązania techniczno-organizacyjne wpływające na poprawę bhp	581
36.1. Wentylacja i klimatyzacja	581
36.1.1. Informacje podstawowe	581
36.1.2. Parametry powietrza	582

36.1.3. Urządzenia pomocne w sterowaniu mikroklimatem	584
36.2. Środki ochronne	586
36.2.1. Środki techniczne eliminujące lub ograniczające zagrożenie u źródła ...	586
36.2.2. Środki ochrony zbiorowej	587
36.2.3. Środki organizacyjne i proceduralne	588
36.2.4. Środki ochrony indywidualnej	588
37. Środki ochrony indywidualnej, odzież i obuwiu robocze	589
37.1. Informacje podstawowe	589
37.2. Zasadnicze wymagania dla środków ochrony indywidualnej	589
37.3. Procedury oceny zgodności oraz sposób oznakowania środków ochrony indywidualnej	591
37.4. Szczegółowe zasady stosowania środków ochrony indywidualnej	593
37.5. Odzież i obuwiu robocze	599
<i>Literatura do części IX</i>	600
Zawartość płyty DVD Prawo pracy i BHP	601
Bibliografia	603
Wykaz rysunków	605
Wykaz tabel	610

Wstęp

Poradnik służby BHP jest pracą zbiorową stanowiącą podstawowe źródło wiedzy dla każdej osoby zaangażowanej w działalność związaną z bezpieczeństwem i higieną pracy. Powstał on w oparciu o ponad 20-letnią współpracę Wydawcy z wieloma autorami – specjalistami branżowymi.

Poradnik składa się z dziewięciu części:

- I. System ochrony pracy i jego instytucje
- II. Prawo pracy – wybrane regulacje prawne
- III. Środowisko, obiekty budowlane i pomieszczenia pracy
- IV. Maszyny i inne urządzenia techniczne
- V. Zagrożenia środowiska pracy
- VI. Procesy pracy stwarzające szczególne zagrożenie dla zdrowia i życia
- VII. Wypadki przy pracy i choroby zawodowe oraz sytuacje awaryjne
- VIII. Ergonomia w kształtowaniu warunków pracy
- IX. Profilaktyka

W ramach powyższych części, w 37 rozdziałach omawiane są najważniejsze problemy związane z bezpieczną pracą, z uwzględnieniem wszystkich elementów procesów pracy. Materiały zebrane w *Poradniku* oparte są na obowiązujących aktach prawnych, których szeroki wybór zawarty jest na dołączonej płycie DVD.

Po każdej z części zamieszczamy wykaz literatury polecanej dla osób chcących poszerzyć zakres wiedzy w danym temacie.

Założeniem powstania *Poradnika* było powiązanie wiedzy praktycznej z teorią i aktami prawnymi regulującymi większość zagadnień poruszanych w *Poradniku*.

Wiedza przedstawiona w tej książce nie wyczerpuje bogatej i bardzo obszernej problematyki bezpieczeństwa i higieny pracy. Wydawcy zależało na jej uporządkowaniu w taki sposób, aby *Poradnik* służył odbiorcy jako swojego rodzaju „przewodnik” przy tworzeniu bezpiecznych warunków pracy.

Poradnik polecany jest zarówno pracownikom służby BHP, jak również osobom prowadzącym działalność gospodarczą w tym zakresie. Dla stawiających pierwsze kroki w tej profesji (uczniów, studentów) stanowi obszerną i usystematyzowaną bazę wiedzy niezbędnej do nauki i przyszłej pracy.

Wdzięczni będziemy za uwagi od naszych odbiorców, które pozwolą na dalsze doskonalenie zawartości *Poradnika* i ewentualne korekty w jego zawartości.

Redaktor

